Р Е Ц Е Н З И Я

на дисертационен труд на тема:

„Стил на привързаност и родителски практики на майки – жертви на домашно насилие“

представен от: Мария Христова Соколова

за придобиване на научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление 3.2. Психология

Рецензент: проф. д-р Катя Георгиева Стойчева

Департамент „Психология“

Институт за изследване на населението и човека при БАН

професионално направление 3.2. Психология

Общата ми положителна оценка на представения дисертационен труд почива на следните оценки по зададените критерии:

(1) обща характеристика на дисертационния труд – обем и структура

Мария Соколова е представила за рецензиране един цялостен текст, който се разгръща последователно, чете се леко и успешно интегрира многопосочните търсения, разнообразни данни и информация.

Работата е в обем от 184 страници, с 204 литературни източници, от които 41 на кирилица и 163 на латиница. В текста има 59 таблици и 7 фигури. Работата има 1 приложение, в което е представен инструментариума на емпиричното изследване.

Трудът е организиран в три глави с увод и заключение. Класическата структура в три части - теоретична, методологична и емпирична - е подходяща и откроява основните акценти в работата на докторанта. И трите глави са структурирани добре, ясно и последователно.

Авторефератът отразява пълно и точно структурата и съдържанието на дисертационния труд и представя най-важните тези и изводи на проведеното изследване.

(2) литературна осведоменост и теоретична подготовка на кандидата

Трите основни конструкта: привързаност, родителски практики, домашно насилие – са предмет на анализ и обобщение в теоретичната част на работата. На базата на направения преглед на литературата се правят изводи, които формират теоретичната рамка на емпиричното изследване, и се обосновава релевантността на избраните параметри за наблюдение. Очертано е полето на изследването в контекста на по-широките изследователски области и е дадена аргументация на научната му значимост. Текстът свидетелства за много добрата литературна осведоменост на докторанта и широкия обхват на концептуалните ѝ търсения.

Показана е и социалната важност на изследването, което се опитва се да допринесе за прекъсване на порочния кръг от възпроизвеждане на домашното насилие.

(3) методичен подход

Извършена е сериозна методологична изследователска работа във връзка с:

а) преглед и систематизация на групи изследвания, като например изследванията върху родителските практики;

б) работа по създаване на инструменти за изследване на специфична извадка по чувствителна тема.

Дисертационното изследване на Мария Соколова се отличава с висока степен на съгласуваност между теоретичния модел и операционализацията му в цели, задачи и хипотези на изследването. Психологическата обосновка на дизайна на изследването и теоретичната обосновка на избраните методи е експлицирана. Специфичните проблеми в изследванията с майки-жертви на домашно насилие са откроени и са дискутирани перспективни насоки за бъдещи проучвания.

(4) значимост и убедителност на получените резултати, интерпретациите и изводите

Проведено е комплексно психологическо изследване на привързаността и родителските практики при майки-жертви на домашно насилие и са получени нови, оригинални резултати с научна и приложна стойност. Те се отнасят до:

а) характеризиране на домашното насилие през призмата на опита и поведението на изследваната група от 207 майки;
б) описание на свързаните с домашното насилие психологически особености на майките;
в) разкрива взаимовръзките между изследваните параметри: стилове на привързаност, родителски практики и психологическо функциониране, социална подкрепа, икономически статус и поведенчески индикатор (търсене на психологическа помощ);
г) разкрива медиаторни ефекти на социалната подкрепа и консултирането във влиянието на стиловете на привързаност върху родителските практики;
д) извеждане на профили в групата на изследваните майки в зависимост от установените връзки между стила на привързаност, от една страна, и психично функциониране, родителски практики и домашно насилие от друга.

(5) критични бележки към дисертационния труд

Дисертационният труд на Мария Соколова е с много високо качество. В този смисъл препоръките ми са свързани с насоки за по-нататъшно разгръщане на потенциала на работата и приносите ѝ. Препоръчвам на докторанта да постоянства в разпространяването на изследователските резултати, което ще амплифицира приноса на изследването, и да продължава да разработва очертаните насоки за приложение на резултатите като превантивни мерки за ефективното и навременно консултиране на майки-жертви на домашно насилие и редуциране на рисковете за техните деца.

(6) характер на научните приноси

Приемам изведените от докторанта и обосновани в дисертационния труд научни и научно-приложни приноси. В теоретичен план постижение на работата е теоретичната аргументация и емпиричната верификация на връзките между стила на привързаност и родителските практики в контекста на изучаване на домашното насилие в България. Демонстрираната медиаторна роля на социалната подкрепа, видовете домашно насилие и честотата на психологично консултиране за ефекта на стила на привързаност върху родителските практики на майки-жертви на домашно насилие допълва и обогатява световната литература по темата.

В методологичен план богатство на работата са адаптираните за български условия множество изследователски инструмента с много добри психометрични характеристики, което разширява възможностите за фундаментална и приложна изследователска дейност. Стойностен момент е и потвърдената факторна структура на изследваните димeнсии, което позволява сравнимост и съпоставимост на българските данни в между-културни сравнения. Новите знания, задълбоченото разбиране и надеждните и валидни методи са от полза и в приложен план, в практическата работа на различни специалисти (психолози, психотерапевти и социални работници) с майки-жертви на домашно насилие.
Искам специално да отбележа и успеха на докторанта в събирането на нови, комплексни данни по чувствителна тема, каквото е домашното насилие.

(7) оценка на качеството на научните трудове на докторанта, свързани с покриването на минималните национални изисквания

Приложената *Справка за изпълнението на минималните изисквания за ОНС „доктор“* потвърждава изпълнението на националните изисквания по отношение на научните публикации. Докторант Мария Соколова е представила пет публикации по темата на дисертацията, които отразяват основни елементи на дисертационния труд. Три са в съавторство с научния ѝ ръководител, две са на английски език. Броят и характерът на публикациите на М. Соколова отговарят на минималните национални изисквания по ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ.

Познавам Мария Соколова като участник в курса по Академично писане, който водя, и в Докторантската школа, организирана от ИИНЧ-БАН. Имала съм възможност да наблюдавам и да оценя нейната отдаденост на разглежданата тема, самостоятелност и последователност, готовност да учи и да се развива, да полага усилия за постигане на търсените резултати и стремежа ѝ към високо качество на изпълнение. Тези лични качества безспорно са се отразили на работата ѝ, но са и отлична предпоставка за по-нататъшна научноизследователска работа.

Заключение

Научната разработка, представена от Мария Соколова, напълно отговаря на всички изисквания към дисертационния труд за придобиване на научната и образователна степен „доктор“. Представеният дисертационен труд свидетелства за задълбочени познания по темата, овладян методологичен опит и познания, добра изследователска практика и съществен изследователски принос.

Въз основа на достойнствата на представената работа давам **положителна оценка** на дисертационния труд на Мария Христова Соколова и предлагам **да й бъде присъдена научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление 3.2. Психология.**

София, 21 април 2024 г. Подпис: *проф. д-р Катя Стойчева*